

16) חוספתא פ"ב ה"ה, 17) למתלה הפרק כ"ג, 18) נלקמן כד: שבת מא, 19) מכות דף ו, 20) ג"ל לא, 21) חוספתא פ"ב ה"ח, 22) לעיל מא, 23) חוספתא פ"ב ה"ח, 24) נלקמן כמ: 25) חוספתא פ"ב ה"ח, 26) לעיל דף יא, 27) סוכה פ"ג דף כה, 28) מכות דף ו: 29) (שמחו' פ"ו, 30) ועי' מוס' סוכה כה, ד"ה וצנלקן, 31) ועי' ברכות מא, 32) (כ"ל וכה' באין, 33) נלקמן כט, 34) (נדבית ח, 35) ו"ל שתי, 36) ונאורה ל"ל פותח אמת, גם הכי"מ פ"ב מהלכות ברכות דין ג' העמיק דברי מוס' הללו ומוס' וכו' ולכן ל"ל דהיה הגי' לפניהם מ"ש העור קימן ק"ל פותח פותח וכו' וכלל וכו' ומוס' ברכות הארץ, 37) נראה דכל גרסיה זו היא באימיתא דלגלג, קהילות יעקב.

תורה אור השלם

1. בנחלים נטוי בגנת ע"ל נדר באהלים נטע ה' פארוים ע"ל קמיס.
2. וידבר משה ויהבונם הלוים אל כל ישראל לאמר הקב"ה פתח ישראל היום והיה הנה נתייה לעם לז' אלהיהו.

הגהות הב"ח

16) גמ' לסיק טעה יחזור לרש"י בלמטה הפי יחזור לתחלת הפרק צ"ע בק. לפק כ"ל: 17) (ג) שם ואוכלן פמן וזאין מברכין לפניו מ"א"מ וי"ב חלפסי והשטריי גורמי ומבכין לפניה וכן הוא בטור בסומן ק"א 17: 18) (א) רש"י ד"ה יחזור לפק וכו' רש"י ויתחיל והיה אם: 19) שם ד"ה ואמר ליה ר' יומת:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין מברכין לפניו שאמ"ח מן התורה. עי' נקמן (דף לה ע"ב) מוס' ד"ה לפניו וד"ה אלה וימח' (דף עט ע"ב) מוס' ד"ה ולא כירך, ובסוכה (דף כו ע"ב) מוס' ד"ה ולא כירך, וחולין (דף קו ע"ב) מוס' ד"ה ולא כירך, ויהוה ב"י: 20) ד"ה ויהוה ב"י כפיאבתי בעה"ב, עי' נקמן (דף מו ע"ב) מעד דהט"ב והטעם לאו דלרשימא שמי פועלים עוקרים אותה, וי"ע:

הגהות הגר"א

18) גמ' ואין מברכין לפניו. כ"כ וכה' גירסת מוס' (ביומא ע"ט א') ובסוכה כ"ו צ" ונחולין ק"ז א') אצל גירסת רי"ף והגאונים ומבכין לפניו ואינה בחוספתא (כ"כ הרשב"א אצל לימא בחוספתא שטנ):

מוסף תוספות

- א. ובתוס' ר"ש כתב, ואם אדם גדול רוצה ליטול השם כ"ג הרשות בירו ואין זה מעשה לסתור.
- ב. בתוס' ר"ש כתב, בשביל שישכירום בעלי בתים.

רב ניסים גאון

למח נסמכו אהלים לנחלים. והוא שנאמר בתורה (מנדוב כח) משמו של בלעם מה טובו אהליך יעקב כנחלים נטוי:

היה קורא פרק שני ברכות

אהלים לנחלים. כנחלים נטוי כנחלים נטע: אף [אהלים]. צמי מדרשות. אהלים לשון נטיעה ופולת בהם שנאמר ויטע אהלי אפדנו (דניאל יא): **קטרין ליה גנא.** קוטרין לו חופה להשילו אשה: יחזור לראש. כגון שהיה יודע שצפרק זה טעה ודלג אצל אינו יודע צדקה מקום

אוהלים לנחלים דכתיב וכןחלים נטוי כנגות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גנא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אישכחיה לתנא דקתני קמיה דר' יוחנן ^א קרא וימעה ואינו יודע להיבין מועה ^ב באמצע הפרק יחזור ^ג לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה ^ד אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו: **מתני'** ^ה האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינו רשאי לעשות כן בתפלה ^ו חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו ^ז למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם אינו שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי' שעה אחת: **גמ'** ^ח ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך וימתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים

למטה ומתפללין ^ט ובעל הבית בין כך ובין כך שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר ^י הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מירי שמיע לך בהא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא ^{יא} בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני ^{יב} ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניו ולאחריה וימתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא ^{יג} הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ואידי ר"ג ולא קשיא ^{יד} כאן בעושיין בשכרן כאן בעושיין בסעודתן והתניא ^{טו} הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן ^{טז} ואין מברכים לפניו ^{יז} אבל מברכין לאחריה שתיים כיצד ^{יח} ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושיין בשכרן אבל עושיין בסעודתן או שהיה בעל הבית מייסב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: ^{יט} תנו רבנן בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאויל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת בדרך הוא דמחייבת את דמצוה פטירת אי

רבי יהושע אומר מעין י"ח: **עושין צשכרן.** שוטלין שזכר פעולתן לצד סעודתן רכיבין למהר המלאכה ומתפללין מעין י"ח: **אצל עושין בסעודתן.** צשכרן האכילה לצדה מתפללין י"ח: **וספתיא.** צניחותא דיש חלוק צין עושין צשכרן לעושין בסעודתן: **ואין מצרכין לפניו.** ^א שאינה מן התורה: **אצל מצרכין לאחריה.** שהיא מן התורה דכתיב ^ב ואלכלת ושצעת וזכרת (לקמן דף מה.ח): **וכוללין.** ^ג שני ברכות צאחת שזכרת הארץ וצנין ירושלים דומות: **צשכרן צניסך פרט לעוסק צמזו.** כזר פירשמה צפרק ראשון (דף יא.ב): **מתני'**

זו.

אהלים לנחלים. פי' הקונטרס דכתיב כנחלים נטוי כנחלים נטע. ולי נראה דאהלים דהאי קרא לאו לשון אהל אלא לשון צשמים אלא נראה מדממין מה טובו אוהליך לנחלים נטוי: **הקורא את שמע ואינו יודע להיבין מועה חוזר לראש.** פי' מטעם שאינו יודע מהיכן טעה אצל אם היה יודע מהיכן טעה שדלג מיצה או פסוק אינו נריך לחזור אלא מאותו פסוק ואליך וכן צהלל ומגילה: **מעשה בר"ג שנשא אשה וקרא ק"ש בריצה ראשונה.** לאו מעשה לסתור הוא דקמ"ל אם גדול הוא וצוטס צענמו שיוכל להמתקין והוא רכוי ליטול את השס"ה הרשות צידו:

לפי שאין דעתו מיושבת ע"יו. ואם תאמר תיפוק ליה משום דאמרנין לעיל (דף י. ב) לא יעמוד אדם צמקוס גבוה ויתפלל. ויש לומר דהתם מיידי על גבי כסא או ספסל אצל צאילן שעלה שם לעשות מלאכתו הוי כמו עלייה:

הא בפרק ראשון. לאו דוקא נקט פרק א'. דהיינו אליצא דרצה ורצה אמר לעיל (י. ב) פסוק ראשון לצד והכי הלכתא: **אפי' כל אדם נמי.** ואת"ה הא שאר כל אדם רשות ופועלים חובה. וי"ל דפשיטא ליה כיון שיכול לומר מעין י"ח אין זה שום חידוש אם הפועלים אומרים אפילו לכתלה: **והזרתם בברכת הארץ.** אע"ג דמלאכותיהם הם. יש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה האילן וטרודים ^א צמלאכת צעל הצית: **אי**

כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר ^א הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מירי שמיע לך בהא א"ל הכי יאמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא ^ב בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני ^ב ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניו ולאחריה וימתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא ^ג הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ואידי ר"ג ולא קשיא ^ד כאן בעושיין בשכרן כאן בעושיין בסעודתן והתניא ^ה הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן ^ו ואין מברכים לפניו ^ז אבל מברכין לאחריה שתיים כיצד ^ח ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושיין בשכרן אבל עושיין בסעודתן או שהיה בעל הבית מייסב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: ^ט תנו רבנן בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאויל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת בדרך הוא דמחייבת את דמצוה פטירת אי

לחתן מכאן אמ' הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב וכו'. אוקימנא בכונס בתולה ומישום דטריד במצוה פטור, ודיקינן לה מדכתיב ודבר[ו]ת] במ בשר[בתך] וכל[בתך] בדר[ךך], כלומר אפי' בלכתך בדרך חייב אתה לדבר במ דבריו תורה, וכן נ"א: והן קרי' שמע. ודיקינן מולא כתיב בלכת בדרך אלא בלכתך, ש"מ בלכתך בדרך דלכר הרשות אתה חייב לקרות קרי' שמע, אבל בלכת לדבר מצוה פטור, ש"מ שחושק במצוה וטרווד פטור מק"ש. ודוקא בתולה דאיכא טירדא ומצוה הוא דפטור, אבל הכונס את האלמנה אע"ג דמצוה היא כיון דליכא טירדא חייב (דבעינן מצוה וטירדא). וכן אבל וכיוצא בו דאיכא טירדא וליכא מצוה דחייב, דבעינן מצוה וטירדא. והכונס בתולה פטור מק"ש אם לא עשה מעשה עד מוצאי שבת שהן ד' לילות. אבל אבל חייב, דקימא לן כרב דאמר אבל חייב בכל מצוות האמורות בתורה חתן מן התפליין שאמרו בה פאן.

עין משפט

לד א מ"י פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יג די סמג עשין יז טור ש"ע א"ח סימן סד סעיף ג ד: לה ב מ"י ס"ג הלכה ד סמג שם טור ש"ע א"ח סימן סג סעיף ח: לו ג מ"י פ"ד מהלכות ק"ש הלכה א סמג שם טור ש"ע א"ח סימן ע סעיף ג: לו ד ה מ"י פ"ה מהל' סמג' תפלה הלכה ח טור ש"ע א"ח סימן כ סעיף ג: לה ו מ"י פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ד סמג שם טור ש"ע א"ח סימן סג סעיף ו: לה ז ה מ"י פ"ה מהל' סמג' תפלה הלכה ח טור ש"ע א"ח סימן ס"א קי [ח] וטו ש"ע א"ח סי' קי סעיף ג: טו ט"ז פ"ב מהלכות ברכות הלכה ג י מ"י וסמג שם טור ש"ע א"ח סימן קכ"א סעיף א:

מוסף רש"י

סרכיה. מנכנו (ע"ו ל). חתן פטור מקריאת שמע. קריילת שמע שאמרו חכמים וכו' ק"ש שעל מטמון, אצל ק"ש על שתיים ובערתי חייב והפרדט עני די האהרה ח"ב ט"י ב. מחזור ויזרי ט"י חסו. ולא מציינו בראשונים מי שפי' כו. אם לא עשה מעשה. פירוש מאוס לעידי במתעבת צעילת מזה, אצל אס צעל חייב (שם ושם ושם). לפי שאין דעתו מיושבת עליו. לא הקלו אצל בעל הבית שהאס ברכות עצמן, ואפילו טעבה פסימו ציס י"ט על לטוין תפלתו (ארו"ט ס"ב צו ופ"ר"ד בשם רש"י).

רבינו הגנאל

א"ל ר' יוחנן ליש אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי. ואמר ר' יוחנן ואם פתח זה הקורא למען ירבו ימיכם, ודאי בפרק שני עומד דלישנא דורשא נקטא, ואי לא חתור לפרק ראשון. קרא וטעה יחזור למקום ששעה ואם אינו יודע באיזה מקום טעה יחזור לראש. והתניא בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני. דלרביע' אמר מלאכה בפרשת שמע. משום דהא משוי ליה נציא. ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית וכו'. ואסיקנא פתלים העושין מלאכה לבעל הבית [בסעודתן] לבלב בלא שכירות, קורין ק"ש בעונתה ומתפללין י"ח ברבות כתיקנן, ואין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהן, ואם נוטלים שכר מבטלין וקורין פרק ראשון והשאר מתעסקין במלאכתן וקורין ומברכין לפניו ולאחריה ומתפללין מעין י"ח ברכות, ג' ראשונות וג' אחרונות הבינו באמצע, וכשאוכלין מברכין לאחריה שתי ברכות הן אחת כתיקנה והשניה פותח בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים ויחוסת ומתפללין י"ח וחותם בברכת הארץ, ואם היו עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מייסב עמהן מברכין כתיקנן ארבע. ת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט